

Зоряна ГРАБОВСЬКА
учитель французької мови,
заступник директора,
Тернопільський академічний ліцей
«Українська гімназія» ім. І.Франка
z.hrabovska@gimnasium.te.ua

ДРУГА ІНОЗЕМНА МОВА В БАГАТОПРОФІЛЬНОМУ ЛІЦЕЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ ТА ПОТРЕБА СЬОГОДЕННЯ

Соціальні виклики й суспільні зміни, зумовлені як процесами глобалізації та інтеграції сучасного світу, так і активною, часто вимушеною внаслідок воєнних, економічних, політичних подій, міграцією населення, появою нових можливостей для навчання та працевлаштування, ставлять перед українською освітою, зокрема і профільною, завдання сформуванню полікультурну особистість, яка б могла успішно реалізувати себе і в Україні, і за її межами.

У науковій літературі існує декілька трактувань поняття «полікультурна особистість». Так, за Л. Кругленко, це «особистість із системою освітніх принципів та цінностей (толерантністю, плюралізмом, рівністю прав та можливостей тощо)» [1, с. 240]. Дослідниця І. Омелянчук вважає полікультурною «особистість, що володіє вміннями та навичками успішної взаємодії з представниками іншої держави та культури, осмислення картин світу іншої соціокультури, готовність до вирішення конфліктів, що виникають у процесі спілкування, позитивне ставлення до мови, що вивчається, та її носіїв» [2]. А на думку Т. Сніци, це сформованість «уявлення про різносторонні процеси культурного обміну, багатогранність культури кожного окремого народу, розвиток здатності до міжкультурної взаємодії, емпатії, толерантності, залагоджувати або попереджати конфлікти, що можуть виникати у ситуаціях культурних перетинань» [3, с. 143].

Як бачимо, науковиці, даючи дефініцію поняття «полікультурна особистість», насамперед звертають увагу на міжкультурну комунікацію, тобто вміння ефективно спілкуватися з представниками різних культур. І в цьому процесі надважливу роль відіграє знання однієї чи двох іноземних мов, що в умовах постійного розвитку міжнародної співпраці стає необхідністю сучасного життя.

Особливості опанування іноземними мовами в профільних закладах освіти України визначені в Державному стандарті профільної середньої освіти [4] та Концептуальних засадах мовно-літературної освітньої галузі (Іншомовна освіта), де, зокрема, сказано, що одним із завдань іншомовної освіти є «формування багатомовної особистості – мобільної, гнучкої, відкритої до культурного розмаїття та здатної ефективно взаємодіяти у глобалізованому світі» [5, с. 2].

У Тернопільському академічному ліцеї «Українська гімназія» ім. І.Франка учням пропонують вивчати не лише одну, обов'язкову, англійську мову, а й другу, на вибір, – французьку або німецьку, розуміючи, що «друга іноземна мова – це не лише додатковий засіб комунікації, а й ефективний спосіб самовираження, розвитку критичного мислення та побудови академічної й професійної ідентичності» [5, с. 2].

Починається опанування другої іноземної мови з п'ятого класу, і до дев'ятого класу її вивчають усі учні, без винятку.

У старшій школі вивчення другої іноземної мови залежить від профілю, який обрав учень чи учениця в межах одного з трьох тематичних кластерів: мовно-літературного, суспільно-гуманітарного чи STEM. Так, у класі, де профільними предметами є українська мова та література, учням пропонується вивчати французьку мову як курс за вибором у межах профілю. І так як на її вивчення відводиться лише одна година на тиждень, викладання здійснюється на базовому загальноосвітньому рівні відповідно до визначеного навчального плану та навчальної програми з іноземних мов (рівень стандарту) для 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки № 1407 від 23 жовтня 2017 року [6].

Для учнів, що навчаються у класах історичного, природничого, математичного, інформаційно-технологічного профілів, друга іноземна мова (французька) входить до позапрофільних предметів для розвитку компетентностей, що не охоплені вибраним ними профілем навчання. Для таких ліцеїстів було запропоновано курс вільного вибору «З французькою навколо світу» за авторською програмою (автор – Грабовська З.Я.), що не лише доповнює основну мовну підготовку здобувачів освіти, а й глибше знайомить їх з історією, культурою, географією, особливостями соціуму франкомовних країн різних континентів (Франції, Бельгії, Швейцарії, Канади та ін.), що також сприяє формуванню полікультурної особистості та відповідає потребам сьогодення.

Отже, як показує досвід, вивчення другої іноземної мови є важливою складовою освітнього процесу в багатопрофільному ліцеї, адже дає можливість здобувачам освіти розвинути мовні навички, розширити світогляд, удосконалити інтелектуальні й соціальні вміння продуктивної взаємодії з носіями інших культур, підвищити інтерес до міжкультурної взаємодії та сформувати ціннісне ставлення до культурного різноманіття як неодмінної умови успішної життєдіяльності в сучасному полікультурному світі.

Список використаних джерел

1. Кругленко Л. Тезаурус полікультурної освіти: проблеми формування у вітчизняному науковому дискурсі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 32(1). С. 237-241. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_32\(1\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_32(1)_39) (дата звернення: 28.12.2025).

2. Омелянчук І.І. Сутність поняття «полікультурність» як основоположного компоненту в структурі міжкультурної комунікації. *Вісник*

психології і педагогіки. URL: <https://www.psyh.kiev.ua> (дата звернення: 28.12.2025).

3. Сніца Т. Виховання полікультурної особистості у процесі вивчення іноземної мови (на прикладі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників). *Молодь і ринок*. 2022. № 5 (203). С. 142–147. URL: <http://mir.dsru.edu.ua/article/view/264723> (дата звернення: 28.12.2025).

4. Державний стандарт профільної середньої освіти. URL: <https://www.knni.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoho-standartu-profilnoi-serednoi-osvitv-851-250724> (дата звернення: 27.12.2025).

5. Концептуальні засади мовно-літературної освітньої галузі (Іншомовна освіта). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/novynuposylannia/konceptualni-zasadi-movno-literaturnoyi-osvitnoyi-galuzi-insomovna-osvita.pdf> (дата звернення: 27.12.2025).

6. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10-11 класи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf> (дата звернення: 27.12.2025).